

Innehåll

Förord (sid 2)

Bra att känna till om förutsättningarna för lärande och samspel

KAPITEL 1: Det handlar om mönster, känslor och samspel (sid 9)

KAPITEL 2: Variationen bland olika individer är det som förenar (sid 17)

KAPITEL 3: Att ta hänsyn till kritiska begränsningar och beroenden (sid 25)

Tumregler för sinnrika pedagogiska former

KAPITEL 4: Kännetecken på bra egenskaper i den pedagogik man använder (sid 37)

KAPITEL 5: Tumregler för själva utformningen av de pedagogiska formerna (sid 49)

KAPITEL 6: Tumregler för eget agerande som lärare och en stödjande fysisk miljö (sid 65)

Att orka och hinna utveckla nya pedagogiska former

KAPITEL 7: Att få stöd av en enkel utvecklingsprocess (sid 76)

KAPITEL 8: Att göra sig av med sina ovanor (sid 82)

Vägen till ännu mer kunskap om lärande och samspel

KAPITEL 9: Läs- och länktips (sid 93)

Förord

Tänk dig att en tränare i fotboll som tvingar sina spelare att springa upp för branta backar samtidigt som de bara får andas genom ett sugrör. Visst låter det ganska omänskligt? Föreställ dig också en teaterregissör som inte delar ut ett manus utan låter alla skådespelare lära sig sin text genom att titta på en Powerpoint-presentation och som sedan förväntar sig att skådespelarna ska gå direkt ut på scenen och prestera felfritt. Visst verkar det orealistiskt? Sök även bland dina minnen efter något tillfälle då du har lagt ner ganska mycket tid på att lära dig något, genomfört ett prov och sedan glömt bort allt du lärt dig efteråt. Är det inte höjden av slöseri?

Jag vill hävda att mycket i den traditionella pedagogiken har samma drag av bristande människovänlighet, svag verklighetsanknytning och ineffektivitet som i exemplen ovan. Bristande människovänlighet eftersom den tvingar människor att brottas med sina svagheter istället för att ge dem en chans att använda sina styrkor. Svag verklighetsanknytning eftersom den inte låter människor lära sig saker i sitt rätta sammanhang utan istället delar upp allt som ska läras i teori eller praktik, fakta eller känslor, helhet eller detaljer o.s.v. Ineffektivitet eftersom den inte ger den effekt man har rätt att vänta sig om man avsätter tid för det vi kallar utbildning.

Vad är då problemet med det jag kallar den traditionella pedagogiken? Väldigt mycket! Hjärnan är inte gjord för att fånga upp information i form av fragmenterade, faktaspäckade och oändligt tråkiga föreläsningar. Kroppen är inte gjord för att sitta still i timmar utan annan variation än att vicka på tårna.

Människor kan inte heller använda sina sociala färdigheter till något konstruktivt om själva mötes- och arbetsformerna lämnar fältet fritt för revirstrider och statusjakt.

Men stopp nu, inte kan vi väl skylla alla problem på själva pedagogiken? Människor har faktiskt ett ansvar för sitt eget lärande och hur de betar sig mot andra. Många lärare gör också ett fantastiskt arbete även om många av dem uttrycker att ingen verkar uppskatta deras självuppoftande insatser. Enligt min mening är det inte bristen på ansvar bland eleverna eller för lite tid som är problemet. Vi människor tar väl egentligen alltid ett ansvar för vårt eget lärande, men frågan är vad vi vill lära oss i varje given stund. De flesta lärare lägger också ner väldigt mycket tid på sin undervisning, men mer tid verkar sällan ge en högre inlärningseffekt.

Jag är istället övertygad om att många av svårigheterna beror på att de pedagogiska formerna varken ger lärarna eller eleverna någon naturlig draghjälp i lärandet. Nästan alla inblandade får istället lägga ner en massa energi bara på att hålla sig vakna. Dessutom tar den traditionella pedagogiken inte hänsyn till att vi människor är olika när det gäller hur vi lär oss, skillnader som beror både på personliga egenskaper och präglingar från vår uppväxttid.

Själv tillhör jag den typ av individer som inte alls trivdes i klassrummet när jag gick i skolan. Jag kunde inte förstå hur någon kunde kräva att jag skulle vara intresserad av matematik just kl 09.13 och sedan bli helt uppslukad av kungliga arvs-linjer kl 10.45. Jag var antagligen helt odräglig när jag utmanade lärarna med mina frågor om syftet med att vi skulle lära oss än det ena än det andra. Jag ville också hela tiden stämna av det vi pratade om med mina klasskamrater.

En vana som verkade störa de flesta av mina lärare eftersom deras lektionsplanering inte tog hänsyn till att eleverna ville vara aktiva vid andra tidpunkter än när lärarna själv bestämde det.

Nu var min drift att lära mig saker så stark att jag ändå tillägnade mig kunskaper under de år jag enligt lag skulle gå i skolan, men det mesta av det faktiska lärandet ägde rum utanför klassrum och lärarnas detaljerade planering.

Dessa mina erfarenheter från skolan är nog en stark orsak till att jag inte ville studera vidare efter gymnasiet inom det traditionella utbildningssystemet. De kan också vara källan till att jag i vuxen ålder har blivit passionerat intresserad av att utveckla bättre pedagogiska former som låter människor bli sitt bästa jag. Jag har helt enkelt inte hjärta att låta mina barns inneboende begåvning slösas bort i skolformer som inte är tillräckligt människovänliga, verklighetsnära och effektiva. Jag står inte heller ut med att se hur mina medmänniskor tvingas slå knut på sig själv för att lära sig saker i vuxen ålder samtidigt som vi har massor av problem som vi behöver lösa tillsammans i våra samhällen, både hemma i byn och på den globala arenan.

Nu har jag skrivit mycket om skolan. Hur ser det då ut i arbetslivet? Ja, även där spelar bristen på människovänliga, verklighetsnära och effektiva pedagogiska former oss ett obehagligt spratt. Många lever sitt arbetsliv fyllt av trötta presentationer, ändlösa möten och obegripliga kurser. Ja, när man inte sitter på sin kontorsstol framför sin dator och pysslar med e-post eller sorterar filer i olika mappar. Denna ingrodda ineffektivitet orsakar naturligtvis mycket onödig stress och bristande kvalitet på det som görs. Samtidigt ska allt gå fortare p.g.a. den globala konkurrensen och därför måste både företag

och offentliga förvaltningar utveckla nyare produkter och bättre tjänster i ett allt högre tempo. Problemet är att man inte kan lita på ett väl sammansvetsat team som lär sig saker tillsammans. I de flesta organisationer har vi en allt högre personalomsättning på alla positioner. Alla medarbetare måste därför vara beredda på att ständigt uppdatera sina kunskaper och sin kompetens.

Min slutsats är att vi inte längre kan lita till den traditionella pedagogiken som närmast missbrukar människors anpassningsförmåga istället för att dra nytta av den. Vi kan inte heller fortsätta att erbjuda uniforma utbildningspaket där kunskaper delas upp i små separata delar som sedan portioneras ut genom stereotypa föreläsningar och faktsäckade böcker. Istället behöver vi skapa förutsättningar som låter människor använda sina egna bästa sätt att lära sig och lösa problem med hjälp av det jag kallar sinnrika pedagogiska former. Med sinnrik menas här den svenska dubbelbetydelsen, d.v.s. att man samtidigt kan aktivera flera sinnen, och detta på ett finurligt sätt. Som formgivare, eller lärdesigner som det också kallas, av pedagogiska metoder och redskap vill jag frigöra den lärande människan inom oss och släppa koden fri för hur man lär sig. Jag har velat skriva en väldigt praktisk bok som väcker nyfikenheten hos fler av oss hur man på ett sinnrikt sätt främjar lärande och samspel. Jag hoppas också väcka känslan av pockande behov hos både lärare och ledare att utveckla våra pedagogiska former för utbildningar, möten och alla typer av arbetsuppgifter. Låt oss tillsammans släppa koden fri för hur man lär sig!

Vilken är då koden för denna bok, d.v.s. hur har jag tänkt mig att man på bästa sätt tillägnar mig det jag har skrivit ner? Ja, det är ju en utmaning i sig att erbjuda en struktur som passar olika människors sätt att ta till sig skriven information. Jag är

bland annat övertygad om att mitt sätt att närma mig en bok inte nödvändigtvis stämmer med hur du föredrar att göra. Jag försöker därför här ge dig en överblick av hur de olika kapitlen hänger ihop och varför jag har lagt dem i den ordning som jag har gjort. Då kan du välja att läsa den från pärm till pärm när du vill sätta dig in i hela den tankevärld som ligger till grund för den sinnrika lärdesign som presenteras i denna bok. Ofta är det nämligen bra att studera de bakomliggande antaganden när man tycker att saker som påstås och föreslås inte riktigt stämmer med hur man själv tänker och vill göra. Du kan också använda boken som uppslagsbok när du vill jämföra dina egna pedagogiska lösningar med de tumregler som formuleras.

Vad är då egentligen en tumregel? I denna bok innebär en tumregel en sammanfattande beskrivning av hur man kan tänka och göra för att uppnå vissa effekter. En tumregel är alltså en slags ledstång för både tanke och handling. Däremot är det inte en detaljerad manual för hur man alltid ska göra. Anledningen till att jag inte vill erbjuda detaljerade instruktioner är naturligtvis att sammanhanget alltid avgör ju hur smart en lösning är. Det spelar liksom ingen roll hur mycket du slipar på din roliga vits om du befinner dig på en begravning. Fördelen med just tumregler är att de kan hjälpa oss att röra oss i rätt riktning men att vi själva kan göra de nödvändiga anpassningar som behövs för att det man gör ska passa som hand i handske för sitt sammanhang. Vet man inte hur vatten betar sig så är det svårt att lära sig simma. Alltså behöver man bli vän med vattnets egenskaper innan man börjar tillägna sig olika simtag och simstilar. Därför handlar bokens tre första kapitel om själva förutsättningarna för lärande och samspel, d.v.s. de antaganden som de kommande tumreglerna bygger på.

I kapitel 1 gör jag en sammanfattning av viktiga fenomen och mekanismer som påverkar vår mänskliga förmåga att lära och samspela. I kapitel 2 sorterar jag fram några grundläggande aspekter där man kan se hur de individuella variationerna påverkar effektiviteten i lärandet. Det handlar dels om personliga egenskaper, som vilka sinnen vi föredrar att använda och vilka typer av intelligenser som vi är starkast på. Det handlar också om personliga präglingar i form av olika strategier som vi har utvecklat under vårt liv för att lära oss saker och lösa problem. I kapitel tre avslutar jag denna inledande genomgång av bakomliggande antaganden för lärande och samspel genom att lyfta fram ett antal konkreta villkor som vi måste ta hänsyn till när vi utformar utbildningar, möten och arbetsuppgifter. Vi har t.ex. begränsningar i det "arbetsminnet" och detta är inget som vi kan förtränga när vi utformar vår pedagogik.

Nu följer tre stycken kapitel med praktiska tumregler för att kunna dra nytta av en sinnrik lärdesign. Kapitel 4 ger dig en praktisk överblick på en rad "förmimbara egenskaper" hos de pedagogiska formerna som ger dig tydliga signaler om du är rätt ute eller om du fortfarande har kvar ett antal pedagogiska problem i dina upplägg. Vet man inte när det är rätt så är det svårt att göra rätt. Alltså har man stor nytta av tumregler som hjälper en att skilja en bra pedagogisk lösning från en som är sämre. I kapitel 5 så presenteras en rad tumregler för själva utformningen av de pedagogiska lösningarna. Här har jag gjort en uppdelning av tumreglerna i det jag kallar uttryck, intryck, avtryck, disposition och integration. I kapitel 6 följer jag upp med en rad tumregler för det egna agerandet, både i rollen som presentatör av information och i rollen som samspelare med deltagarna. Här finns också ett sammanfattande avsnitt om hur man bäst drar nytta av den fysiska miljön.

Många lärare som jag träffar säger att de gärna skulle vilja utveckla sina pedagogiska former men att de varken hinner eller orkar. Därför har jag i kapitel 7 velat tillgängliggöra den utvecklingsprocess som jag själv använder och som ger mig en möjlighet att bli mycket mer effektiv i mitt utvecklingsarbete av både kurser, workshops och t.o.m. genomgripande förbättringsprogram i stora organisationer. Här ges tips om hur man kan sortera fram sina pedagogiska mål, hur man utformar tydliga pedagogiska moment och hur man får tid till att testa sina pedagogiska lösningar innan man använder dem på riktigt.

Jag tvekade ett tag om jag skulle ha med kapitel 8 som handlar om hur vi lätt fångas av våra "ovanor". Tvekan beror på att detta kapitel lätt kan tolkas som en svidande kritik mot många av de metoder som används idag. När vi människor känner oss kritiserade har vi ofta svårare att ta till oss nya idéer och då riskerar detta kapitel att motverka sitt syfte. Vid närmare eftertanke så har jag ändå beslutat att ha med detta kapitel eftersom det fyller sin funktion som referenspunkt när vi vill utveckla ännu mer sinnrika pedagogiska former. I det sista och nionde kapitlet har jag sammanställt ett antal trevliga och värdefulla läs- och länktips.

Till sist, var finns alla bilder? Jag skriver ju så mycket om visualisering. Jag har valt att låta denna bok basera sig på just det skrivna ordet, som i sin berättande form är ett bra verktyg för visualisering. Jag vill att du ska kunna se dina egna bilder "i ditt huvud" när du läser texten utan att behöva styras eller låsas av mina bilder. Är det så att du ändå skulle vilja ha mina bilder som stöd så får du också botanisera i uppslagsverket Mingcyklopedin där vi låter bilderna ha huvudrollen och texterna bara stödja det man ser på bilderna. Jag hoppas att orden i denna bok ska ge dig en sinnrik läsning!